

A szegedi nagyárvíz emléktárgyai

A 19. század elején Vedres István vezetésével két nagy árvíz tisztítását sikerült megakadályozni 1816-ban és 1830-ban. Ezeknek az emléket a történelem jegyezte fel. Emléktábla is megőrököti az 1855-ös árvízvet a Mérey utca 16. számánál. „Árvíz Ápril 8 1855”. A német nyelv szabályai szerint szerkesztett dátum egyúttal a Bach korszakra is emlékeztet. Miután az 1879-es nagyárvíz után a belváros útjait feltöltötték, a tábla mellé magasabban kiegészítő tábla készült: „A régi árvíz tábla 0,50 méterrel állt a járda alatt. A vízjel a 81,25 m Adria-feletti szintnek felelt meg.”

„Az 1879. március 12-diki pusztító ár északról lepte meg a várost. A körtöltés 7900 töltésméterének közelében (Csongrádi sugárút) keretes kölapon van megörökítve: Petresi töltésnél szilajon áttörve a gát, Ránk e helyen szabadultak az ár hullám paripái, Égi harag, miután kisütött az égi szivárvány, Szőke Tiszának örökös békét köte” (Móra Ferenc: az 1879. március 12-diki szegedi árvíz emlékére.)

Ha a centenáriumi emlékművet keressük fel, a pusztítás és újjáépítés legfontosabb adatait, arról is leolvashatjuk. „Az 1879-es Nagy Árvíz 186 napon át borította Szegedet. Házaikat rombadöntötte és mintegy 150 ember halálát okozta. A halottakat az árvízről megkímélt Újszegedre viték át, s az ottani temetőben emeltek közös emlékművet: „Vészben haltok el / Szeged él / Emléketeket őrzi / Isteni áldást / Hamvatokra / Könyörg. 1879. március 12.”

De később többeket áthoztak a Belvárosi temetőbe. A Jakus József és neje Kristoff Rozál hamvait fedő sír felirata: „Az 1879 vízáltal megromgáltatván, a Temetkezési Bizottság 1882-ki évben tetemeikkel áthozatta és megújította. (az irodával szemközt Róza Ferenc plébános sírja mögött.” Az árvíz szintjét tudomásunk szerint a városi épületeken öt emléktábla őrzi: Szent Miklós u. 15. „Az 1879 év Március 12-én betört árvíz magassága. Mérey u. 18. Árvíz magassága null fölött 8,21 cm 1879 Március 12-én Kovács István.”

Hajnóczy u. 12. Régi zsinagóga ajtaja mellett tábla: „Emléktábla az 1879. március 12-dikén betört árvíz magassága”. Az ajtó jobb oldalán levő emléktábla ugyanezt héberül mondja el. Kormányos utca 23.: „1879 márt. 12-diki árvíz magassága” (a s betű fordítva van véve). Alsóvárosi templom oldalajtán vízjel „Víz 1879” A sekrestyeajtón is jel „A víz it vot 1879. március 12”. A víz levonulása után a tervszerű újjáépítés érdekében nagyarányú felmérés indult meg háromszöglettel. Az egykori vasoszlópok közül tudomásunk szerint ma

már csak öt van meg: 1. Széchenyi tér, Kársz utca felőli járdánál; 2. Rákóczi tér, Kossuth Lajos sugárút és Török utca sarka közelében; 3. Vám tér és Alsónyomás sor találkozásánál; 4. Tompai kapu út 1. számú ház közelében; 5. Úttörő tér közepén a Katona utca folytatásában. Az árvíz utáni újjáépítésnek Juhász Gyula: A nagy víz emlékére című verse adja a legművészebb összefoglalását a Bécsi körút 2. számú ház falán levő táblán.

A centenáriumi emlékmű is megőrököti a hat nagy európai főváros adakozását, s név szerint említi Gregersen Guilbrand (1824—1902) norvég építőmestert, aki a feltöltést és a töltések megerősítését irányította. Az az 1882-ben készített emléktábla, amelynek oldalán Tisza Lajos monogramja van, a Fekete ház raktárában pihen: „Emeltetett az 1879 edik évi vízvész alkalmából hazánk és a nagyvilág által tanúsított részvét emlékekül. A begyűlt könyöradományok maradványából 1882.” Méltó helye a városházának fala lenne.

A Szegedi Nagy Árvíz képeskönyve (Tóth Béla, 1979) közli Vágó Pál monumentális képének reprodukcióját is. A kép hitelét rontja, hogy nem közvetlen élmények alapján készült, s az árvíz után 23 év múlva többszöri átfestés után került a múzeumba. Közvetlenebb élményt tükröz az 1880-ban készült Lad. Eug. Petrovits, Wien két képe, melyek szintén a múzeumban tekinthetők meg. A vármúzeum kiállítása áttekinthető képet ad az árvíz előtti Szegedről, s az újjáépítés eredményeiről egyaránt. Az újszegedi volt VI/3 gátörházban (Szövetség utca) felállított vízügyi emlékhely képeket, dokumentumokat mutat be az 1879, 1932 és 1970-es árvízi eseményekről.

A régi híd lábánál a Roosevelttéren van a szegedi vízmércé, mely feltünteti az 1879. évi vízszintet, s természetesen a későbbi árvizek vízmagasságát is. Ezek közül a legveszélyesebb az 1970. évi volt. Ez felkerült Segesdy György szép centenáriumi emlékművének az ötödik oszlopára is: „1970 májusában, júniusában a város szintje felett méterekkel tetőző árhullámok 49 napon át fenyegették Szegedet. Az ártól a szegediek, a vízügyi szolgálat és a katonák hősi helytállása óvta meg a várost.” Ennek az árvíznek a szintjét megjelölték a Tömörkény üdülőtelepen a szilipen „1970. június 2.” és a Széchenyi téren a Vásárhelyi Pál szobor talapzatán is „Az elhárított árvízveszedelem tetőző vízállása 961 cm, 83,98 m, 1970. június 2.”

GIDAY KÁLMÁN—
LAKNER KÁROLY

Parkprogram — csodavárás nélkül

A hetvenes évek elejétől a tudományos parkok alapításának egyre hevesebb láza söpört végig világszerte. Angliában ma már több mint egy tucat ilyen intézmény működik, s legalább ennyi van születőben. Az NSZK-ban 1983-tól napjainkig negyven alakult. A gombamód szaporodó modellek különféle változatait nevezik innovációs parknak, technopolisnak, vagy technocitynek is. Európában, bár más-más módszerrel, szinte mindenütt hozzáálltak az elmúlt években a tudományos centrumok szervezéséhez. Hazánkban azonban a közelmúltig jobbra csak elméleti vita folyt a „parkosításról”, a gyakorlati szervezés csak néhány hónapja indult meg.

Az első innovációs park tavaly októberben Debrecenben már hivatalosan is megalakult. Az Ipari Minisztérium állásfoglalása alapján a hat alakuló centrum között kap helyet a Szeged-Dél-alföldi Innovációs Park is. Csákyán Bélával, a JATE rektorával és Mécs Imrével, a SZOTE Mikrobiológiai Intézetének tudományos főmunkatársával a szegedi parkprogramról beszélgettünk.

— *Gazdasági nehézségeink, szűkös anyagi lehetőségeink közepette indokolt-e egyáltalán az innovációs parkok szervezése? Élnék-e azok a feltételek, amelyek működőképessé tehetik ezt a vállalkozást?*

— A világban sokféle évtizedek óta működnek hasonló kutató, fejlesztő centrumok. Ezen a téren (is) jelentős a lemaradásunk, hiszen mi még csak most kezdjük szervezni, a nyugat-európai országokban pedig már ontják a kész, versenyképes termékeket az ötletparkok. A kérdést tehát csak egyfelől szabad megközelíteni: tovább akarjuk-e növelni elmaradásunkat, vagy megpróbáljuk ledolgozni a hátrányt? A válasz aligha lehet kétséges. Ebben a munkában bizonyulhatnak rendkívül hasznos eszközöknek az innovációs parkok.

— *Több évtizedes gyakorlat bizonyítja, hogy hazánkban egy-egy kutatási eredményből csak hosszú canossa-járás után válik gyártásra kész termék. Hogy miért alakult így, annak az okait most aligha lenne érdemes vitatni. Azt viszont annál inkább, hogy milyen változást hozhat az új forma. Azaz: melyek az innovációs park legfőbb jellemzői?*

— A világon mindenütt általában megfelelő hagyományokkal, tekintéllyel és felszereltséggel rendelkező tudományos intézmény köré települt laboratórium-hálózatot takar a fogalom. A „felállítás” célja, hogy a vállalkozó, de „kalandor” tőke bevonásával egy-egy életképes ötletet, fejlesztési elképzelést terméké fejlesszen a park úgy, hogy közben lerövidítse a felfedezés és a megvalósulás közötti időt. Ugyanakkor csökkenteni is a költségeket azzal, hogy nem kell minden egyes kutatáshoz újra és újra laboratóriumi és infrastrukturális hálózatot kialakítani. A cél tehát nem csak a tudományos kutatás és fejlesztés segítése, hanem az is, hogy az eredmények minél rövidebb időn belül

Harminc esztendővel ezelőtt a kaliforniai Stanford egyetem néhány hektáros területet adott át kutatóknak, oktatóknak, vállalkozóknak. Az első tudományos park megalapításának elsősorban ugyanaz volt a célja, hogy javítsa az egyetemi oktatók jövedelmét, a végeredmény azonban az elmúlt három évtizedben szinte legendává vált az egész tudományos világban. Mára már a kutatás és az ipar újszerű vállalkozásának jelképe lett a Szilícium-völgy, az amerikai mikroelektronikai centrum. Miről is van szó valójában? Olyan ötletparkokról, amelyekből a tudósok és vállalkozók összefogásával egyre újabb és korszerűbb termékek kerülnek piacra. A felfokozott alkotói kedv, magaköré gyűjtve a tőkét, hétmérföldes léptekkel haladhat, hogy az életképes ötletek minél gyorsabban termékké formálódjanak.

piacra kerülhessenek. Eddig olyan országokban fejlődött ki és működött eredményesen ez a rendszer, ahol nagy a tőke mozgékonyasága, ahol a vállalkozást az elismert értékek között tartják számon és a tudományos intézmények rugalmassága is nagy.

— *Nálunk azonban az elmondottaktól némiképp eltérő gazdasági körülmények között, vagyis tőkeszegény időkben látunk a parképtéshöz. Milyen sajátosságok adódnak ebből?*

— Egy-egy ötlet megvalósítása legtöbbször nagyon pénzigényes vállalkozás. De mindenképp hozzá kell látnunk ehhez a munkához, hogy korszerű, eladható terméket vihessünk piacra. Műszaki váltást, a termékszerkezet megújítását aligha lehet „garasos” módon megoldani. Ezek a parkok nem öncélúan szerveződnek. Ha úgy tetszik, ezek a kiadások, a hazai iparfejlesztés rezsiköltségei, előbb vagy utóbb busásan visszatérülhetnek. De nagyon jól meg kell fontolni, mibe fektetjük a pénzüket.

— *Biotechnológiába?*

— A születő parknak valóban ez lesz az egyik fontos feladata, hiszen a Dél-Alföldön ennek már vannak hagyományai. De tiszta profilról nem beszélhetünk. A munka minden bizonnyal több ágú, színesebb lesz.

— *Kik lesznek a tagjai a szegedi vállalkozásnak?*

— A szellemi és tudományos magját a két egyetem, az Élelmiszeripari Főiskolai Kar és a Szegedi Biológiai Központ jelenti majd. Ezen kívül tizenhét dél-alföldi vállalat, szövetkezet is részt vesz a vállalkozásban tőkével is. A szegediek közül például a

Hungarohemp, a Medikémia és a Konzervgyár társul hozzánk, de részt vesz a munkában a Bajai Mezőgazdasági Kombinát, a Pankotai Állami Gazdaság és a Mezőhegyesi Mezőgazdasági Kombinát is.

— *A Biotechnika Rt-ről a felsorolásban eddig nem esett szó. A közutadatban azonban az utóbbi időben erősen összekeveredett az alakuló innovációs park és az Rt. tevékenysége!*

— Az innovációs centrum elsősorban az egyetemek, kutatóintézetek szellemi bázisára épül. A „csapatnak” valóban tagja az Rt. is. Elsősorban a most épülő nagylaboratórium miatt terelődött rájuk a figyelem az elmúlt időben. Innen adódhat a fogalomzavar is.

— *Az Rt. tehát csak egy tag a sok közül?*

— Nem egészen. Az SZBK-val együtt döntő szerepet játszanak. Egyrészt a biotechnológiai iparban ennek a vállalatnak jogelődje révén jó néhány éves gyakorlata van, másrészt a park első nagy beruházása hozzájuk kötődik.

— *És a JATE kiemelt szerepe mi-ben nyilvánul meg?*

— A minisztérium az egyetemet kérte fel, legyen gesztora a társulásnak. Ez azt jelenti, hogy egyrészt a szervezést, másrészt a pénzügyi és egyéb adminisztrációt nekünk kell végezni. Azért esett ránk a választás, mert mi nem vagyunk profitorientált intézmény. Így egyrészt kisebb a veszély, hogy monokulturálisá válik a park, másrészt mi már a kezdet kezdetén rendelkezünk — ha kis mértékben is — olyan eszközökkel, és természetesen szellemi kapacitással, ami a munka megindulását garantálja.

— *Ez azt jelenti, hogy minden különösebb beruházás nélkül létrejöhet ez a konstrukció?*

— Nem. Az innovációs parkokat állami preferenciákkal kell indítani, de nyereségérdekelt vállalkozással kell majd megindulni. A műszerekbe, a laboratóriumokba fektetett pénznek vissza kell térülnie.

— *A témával foglalkozó szakemberek körében terjedt el az a fogalom, hogy az innovációs parkoknak „türelmes” pénzekre lesz majd szükségük...*

— Tudomásunk szerint az államkasszában nincs elkülönített rész erre. A központi fejlesztési alapról és saját forrásokból kell létrehozni ezt a hálózatot. Így minden bizonnyal türelmemre is szükség lesz... Az is igaz, hogy a minisztérium már felkért bennünket, hogy állítsunk össze egy listát, mire lesz szükségünk. Gondolom, ennek lehet némi alapja is.

— *Saját forrásokba gondolom be-segít majd az eddig is végzett KK-munkák jövedelme. Mi a különbség a két forma között?*

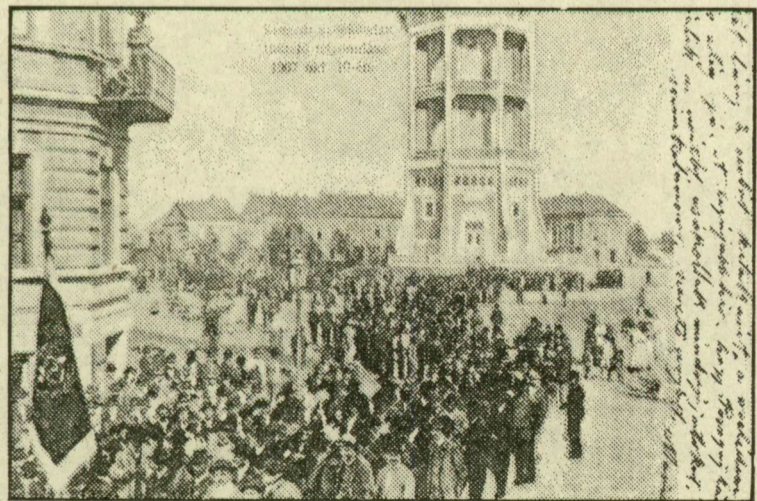
— Az elmúlt három évben — elsősorban a természettudományi tanszék — valóban több mint százmillió forint értékű munkát végeztek termelő vállalatok megbízásából. A különbség? A szerződéses ipari kutatómunkák, azaz a KK-k a már létező igények kielégítését szolgálják, a parkok tevékenysége az alaputató-sok terméké alakítása lesz. Ez minden esetben szorosan kapcsolódik majd az iparfejlesztéshez.

— *Rendkívül fontos tényező az iparvállalatok fogadóképessége. Az elmúlt években nem igazán innovációbarát közeg alakult ki hazánkban. Az indulás pillanatában milyenek a tapasztalatok?*

— Azzal, hogy egy-egy vállalat részt vesz ebben a munkában, sőt tőkével is hozzájárul, kifejezi fogadóképességét az újdonságok iránt. Egyelőre sokkal többet nem is várhatunk... A többi már a fejlesztőkön, a kutatókon múlik.

Valóban. Hiszen egyetlen innovációs park sem csodaszor önmagában. S ha valaki most azt kérdezné, nem álmódos-e 1987-ben Szegeden Szilícium-völgyről beszélni, mindenképpen igennel kellene felelni. Kár lenne olyan illúzióba ringatni magunkat, hogy a parkok egycsapásra megoldják gazdaságunk összes gondját. Ez „csak” egy új lehetőség, egy módszer, amit bűn lenne nem kipróbálni. De csodavárás véletlenül se legyen belőle. Csodák ugyanis még a Szilícium-völgyekben sem teremnek. Tennivaló annál inkább.

RAFAI GÁBOR

**Küldjön
egy
képet!**

Felhívásunkra immár szép számú fotó érkezett szerkesztőségünkbe a régi Szegedről. Most Györi Lajos (Budapest, Maros u. 11.) gyűjteményéből közlünk két képet.

Az első a szegedi szocialisták tüntető felvonulásáról készült, 1907. október 10-én, a Szent István téren. S ami dokumentum-értéke mellett különösen érdekessé teszi: az eseményről készült riportfotó képeslap formájában is megjelent (erről készítette Györi Lajos a reprodukcióját), ami abban az időben — ahogyan a kép be-

küldője írja — egyáltalán nem volt szokatlan. Katasztrófákról, jelentősebb politikai eseményekről éppúgy készültek képeslapok, mint idegenforgalmi nevezetességekről.

Második képünk a Klauzál teret ábrázolja, az 1910-es évekből. A reprodukció szintén képeslapról készült. Természetesen a továbbiakban is várjuk olvasóink küldeményeit. Abban bízunk, hogy még nagyon sok érdekes dokumentumot tehetünk ily módon és szíveségükből közre Szeged múltjából.